

Min Erfaring og Anskuelse an- gaaende Mergelen.

Til Landmandens Beskæftigelse hører det især-
deleshed at bidrage til Jordens høiere Cultur
og Huusdyrenes Forædling — et i Sandhed
herligt og hjerteopløstende Kald.

Men han har ogsaa de fleste Statsbyrder
at bære, som stundom forøges, og som ofte ere
mere trykkende ved Maaden, hvorpaa de hæves
eller ydes, end ved deres egentlige Værdie. Det
falder ham derfor svært at aflukke Jorden et
reent Udbytte, der jo først efter Fradrag af alle
Ydelses bliver ham til Deel; han har altsaa
Grund til at gribe efter ethvert Hjælpemiddel.

Mergelen kan som Hjælpemiddel bidrage til
større Indtægt; som saadant har jeg benyttet
den og fundet den hensigtsvarende, men vilde
dog ikke raade at tillægge den for stort Værd,
og endnu mindre at troe, at man ved dens Brug
kan undvære, eller ustraffet forsømme Gjødsel-
ningen.

Paa raae, med frugtbare Dele blandede, saa-
velsom paa kraftige Jorder vil Virkningen bli-

ve stor; paa mere bearbejdede, men udmarvede rene Jorder er den ringe.

Med Nytte kan Mergelen anvendes:

1. Naar ikke andre vigtige Forretninger, f. Ex. Brakarbejde, Høst eller Saaening, derover hindres, forsømmes eller opsættes.

2. Naar man ved samme kan meddele Jorden en bedre Blanding; og

3. naar Syrer, Rødder, Ukrud o. s. v. der ved opløses og en Gjæring frembringes.

Hvor Jordsmonnet har en god Blanding, vilde denne Operation være ikke allene overflødig, men maaſkee endog skadelig.

Efter denne Anskuelse har nu den Landmand, som er tilbøielig til at anvende Mergel, at undersøge sin Jord, af hvilken Beskaffenhed den er, og hvilken Tilſætning der kunde være den nyttig.

Sandig, let og løs Jord behøver stærk Leermergel, for at den kan sætte sig, blive fastere og ikke saa let lade Fugtigheden trænge igjennem; men ſlid og tørveagtig Grund udfordrer Gruus eller Sand-Mergel, maaſkee blandet med ſaa Leerdele, der da snart bevirker en Opløsning og passende Blanding, hvorimod Leermergel vilde forøge Jordens Kulde og Fugtighed, og enten ſlet ikke eller kun ufuldkomment forene sig med Jordsmonnet.

Naturligviis maa Jorden iforveien være henfigtsmæssigen afgravet og de sure Steder afledede.

Med Tørvejordens Afbrænding vilde en lignende og maaskee ligesaa hurtig Birkning paafølge; men sandsynligviis blev den ligesaa dyr, var mindre sikker og neppe saa stadig virksom.

Kunde man give let Grund en Til sætning af Muldjord, saa vilde Mergelen gjøre endnu større Nytte.

Stærk Leergrund har jeg ikke behandlet, og kan derfor ei angive nogen egen Erfaring i denne Henseende; men Kalkmergel med grov Sand, eller brændt Kalk, hvis denne kan faaes, vilde vel, som almindeligt antages, være passende. Bistnok var ogsaa Muldjord tjenlig. Den Kalk, der træffes i Leie eller Lag i Enge, vilde jeg ikke anbefale ubrændt, da den vanskeligt lader sig opløse og forene med Plovjorden.

Har man udfundet, hvilken Mergel der er passende og gavnlig for det Stykke Land, som skal mergles, saa søge man den paa de høieste Steder, saa meget muligt i Midten af Stykket. Man graaver Huller, borer med en Jordborer dybere, og undersøger, hvor dybt Mergelen ligger, og af hvad Slags den er. For Kildevæld vogte man sig omhyggeligen, da Vandet overmaade meget hindrer Kjørselen. Det er fordeelagtigere at vælge et tørt Sted, om endog Mergelen ligger

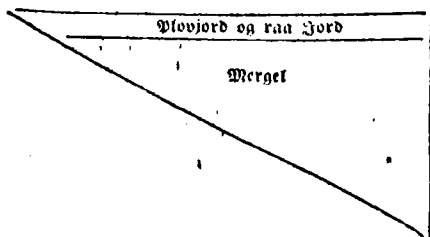
noget dybere og altsaa mere raa Jord maa bortstafes.

Efter det valgte Stykke Lands Størrelse affikkes Gruben.

I Almindelighed bruges til Mergelkjørsel Karrer, hvis Kasser kunne nedlades bagtil, og let aflæsses; med een eller to Stænger, og til een eller to Heste. En Karre med een Bognstang gaaer usikkert, og falder derved Hestene og Rudsken besværlig; jeg gav derfor allerede i Holsteen den med to Stænger Fortrinnet, og efter som Dypkjørselen er svær og Karren stor til, tager jeg to eller kun een Hest.

Tospændige Karrer belæsses passende med 10-12, eenspændige med 7-8 Cubikfod Mergel, og en Tønde Land af 14000 □ Alen, dansk Maal, mergles tilstrækkeligt med 2000 til 2500 Cubikfod Mergel.

Fordeelagtigen anlægger man Gruben kun med een Ind- og Udkjørsel, og gaaer efterhaanden dybere, omtrent efter følgende Figur.

Til tospændige Karrer vilde en 40 Fod bred Grube, og til eenspændige en paa 12-16 Fod være tilstrækkelig; Længden maatte rette sig efter den Vinkel, hvorefter der graves, og afhænger meget af Hestenes Kraft.

Mangler endda Mergel, saa kan man tilsidst benytte en Deel af det i Gruben tilbageblevne, idet man kun lader Plads til en smal Ind- og Udførsel, og bortkjører det øvrige, eller ogsaa man gjør Gruben endnu noget længere.

Om Mergelen er god, kjendes derpaa, at den er haard, blandet med hvide Dele eller endnu bedre med Striber, at den bruser ved Skedevand og let falder i cubiske Stykker.

Pløjjorden over Gruben kan godt benyttes til at opfylde lave Steder; den derunder liggende raa Jord tjener til at udfylde dybere Huller, hvis disse ere i Nærheden, (langt borte vilde Opfyldningen blive for kostbar); ellers oplægges den paa begge Sider af Gruben, og nedstyrtes siden i samme, naar Gravningen er fuldsendt.

I Begyndelsen betjener man sig af Spade og Skovel til Paalæsnigen; kommer man dybere, og Mergelen bliver haardere, saa er det fordeeligere at affile store Blokke med Hakker og Ternstænger. Meget sjelden er Mergelen dybt nede saa løs, at den beqvemt lader sig behandle med Spade.

Hvor nær Mergelhobene skulle ligge ved hverandre, udfindes let, naar man strax lader Mergelen sprede og har omtrent Niemaal for, i hvad Forhold den er Jorden gavnlig. I Almindelighed maatte lette og løse Jorder have mere, god Middeljord mindre Mergel.

Læssene lægges radeviis, saa at paa smalle Acre komme kun to, paa bredere tre, og paa meget brede fire Rader Mergelbynger.

Hvor ingen Brakgrøfter findes imellem Acrene, er det unødvendigt at binde sig strengt til disse.

Forud er naturligviis Jorden fint harvet, og hvis Græs og Ukrud har begyndt at vore, maa den først pløies og harves.

Rudsken (en Dreng kan være det) vænner sig snart til at aflæsse temmelig ligemæssigt, og hvis Spredningen skeer strax eller snarest muligt, hvilket er at tilraade, saa kunne nogle Læs henbringes paa de Steder, hvor Mergelen ei er tyk nok.

De store Stykker maae slaaes itu ved Spredningen eller saasnart det kan skee.

Dernæst er det vigtigt at passe den rette Tid til Mergelens Behandling. Naar Mergelen, efter at være udtørret, gjennevædes af Regn, og igjen er bleven halv tør, saa at den let kan smuldre, harves og tromles den saa længe, indtil dette Niemed er opnaaet; thi før maa den

ikke nedpløies, og da ikke for dybt, og i tørt Weir, at den som Støv desto fuldkomnere kan blande sig med Plovjorden. Ligesaa iagttages den passende Tid til dens Harvning. (Ved at bankes kan dette ogsaa skee, men det bliver for kostbart, lykkes næsten aldrig fuldkomment, hvorfor det er raadeligt at oppebie Regnen).

Gjerne pleier jeg kort derefter at kjøre Gjøbningen ud (hvis det ikke allerede er skeet) og at nedpløie den i tør Tilstand noget dybere, forat Mergelen kan komme op; Gjøbningen bør ikke nedpløies for dybt, og ikke for hurtigt opløses af Mergelen.

Saasnart Ukrud viser sig, eller det forresten er nødvendigt, harves, og om Efteraaret pløies atter noget dybere til Sæd, forat Gjøbningen og den af samme befrugtede Jord kan komme frem. Om endnu een Pløining skal gives før Saaningen, afhænger af Omstændigheder o. s. v.; til Hvede vilde det dog være nyttigt at Jorden fik Tid til at sætte sig.

Er Alt rigtigheden udført, saa vil Mergelen være nøie forenet med Plovjorden, og tillige have antaget en anden Farve (sædvanlig graalig), og man tør da haabe en væsentlig Nytte deraf.

Paa tør Grund kan man til hver Tid kjøre Mergel; hvor derimod Udkjørselen og Marken let bliver opljørt, gaaer det kun an ved Frost og tørt Weir.

Om Foraaret, naar Jorden bliver tør, i Mai, Juni og maaskee Juli, er det vel ved reent Brak den bedste Tid og bliver mindre dyrt, da Hestene, som forrette Arbeidet, paa den Tid kunne gaae paa Græs, og Mergelen lettere lader sig opløse og blande med Plovjorden.

Kjører man om Efteraaret og Vinteren, saa lykkes det ikke altid at bearbejde Jorden tilstrækkeligt til Foraarsubsæden, hvis Veirliget ei er meget gunstigt, fordi Mergelen foroven og Plovjorden derunder sjelden bliver passende tør til een Tid.

At kjøre silde om Sommeren eller om Efteraaret, og da endnu at nedpløie Mergelen, er farligt. I vaadt Veir bør det ikke skee, og selv tør nedpløiet, lægger Mergelen sig let igjen i Klumper, kommer om Foraaret usmuldret frem, er ofte endnu for vaad, naar Jorden foroven allerede er tør nok til Pløining, hindrer ikke alene Bearbejdelsen, men blander sig ogsaa vanskeligt med Plovjorden.

Finder man i en Grube forskellige Slags Mergel, og man har, som sædvanligt er Tilfældet, forskjellig Jordbund at mergle, saa kan man saa meget muligt henseøre hvert Slags Mergel til de passende Steder.

Dmkostningerne beløbe sig paa Tønde Land:

200 istore Karrer Mergel at læsse à 1 Rbd. 2 Mk. . . .	2 Rbd.	4 Mk.
Samme at sprede, à 3 Mk. 8 ß.	1 —	1 —
6 Heste med 3 Karrer, fjørte af 2 Dreng, 2 Dage à 2 Rbd.	4 —	—
formedelst Regndagene maatte denne Udgift vel anslaaes til 5 Rbd.		
Harvning, Tromling, Steenssamling, o. s. v.	1 —	1 —
For den øvre Jords Bortryddelse	1 —	—

Tilsammen 10 à 11 Rbd. Sølv.

Eignende Omkostninger vilde Kjørselen med smaae Karrer forarsage.

I Hertugdømmene (maaskee ogsaa her i Sjælland) kan dette Arbeide betinges for ringere Løn; jeg angiver samme, som vi her have betalt den.

Ogsaa maatte vel bringes i Beregning, at man ikke i ethvert Veirlig kan pløie og harve; især er dette Tilfælde ved Mergelens og Gjødnings Nedpløining, hvorved Standsning foranlediges; men vilde man endog derfor regne 1 Rbd., og anslaae alle Omkostningerne til 12 Rbd., saa kunde denne Udgift allerede i de første 3 Aar dækkes ved eet Fald mere pr. Tønde, og man kan vel i Almindelighed regne paa 2 til

3 Fald mere; dog tør man ikke anslaae Forbelen for høi.

Desuden havde man vundet mere Halm, kunde haabe bedre Klexer og kraftigere Græs, og, naar Jorden efter at være udlagt igjen kom under Plov, en frugtbar Mark.

Eigegyldigt er det isvrigt, om Græsset bliver brugt til Aftøiring eller Staldfodring; skal det hertil bestemte Stykke Land skaffe reen Indtægt, saa maa det være i Kraft.

Bed mange eller flere modne Frugter at udbruge Kraften af Jorden, vilde være uklogt. Den gamle Regel: een Sæd til Salg, den følgende for Dvæget, og ikke mere end tre, høist fire efter een Gjødning, maatte ogsaa her følges.

Det første Skridt var da gjort til en Forbedring, som kunde og vilde bringe gode Følger og megen Velstand for Efterkommere.

H. C. Valentiner,
Eier af Gjeddesdahl.
